

<sup>2</sup> Com opina Rohlfs, *Stud. z. roman. Namenkunde*, 140, § 20. Però descartem els enllaços amb NPP que hi vol veure ell, cedint a la seva obsessió antroponímica. Descartem-ne també els *Arty* dels depts. Marne i Vendée, que postulen ARTIDIACUM post-an-  
troponímic. — <sup>3</sup> «*Alq. de Artea, juxta Onda*» any 1238, donada a gent de Barcelona (p. 374).

del meu pare (1896), havia nascut a Vilanova i la Geltrú, però els seus pare i avis venien de la Seu d'Urgell. Pare dels meus màxims amics i escriptors Víctor i Odó Hurtado. Tant ell com els meus amics m'explicaren (1930 ss.) que llur nom heretat era *Hortadó* —En Víctor novament el 1988 me'n citava documents—, deformat per la tossuda intromissió de registradors i recrutadors castellans.

## ARTEDÓ

Poble agregat al mun. de Cerc, Urgellet.

PRON. MOD. *artədó* a la SdUrg. (Casac.); tant ell com jo més tard, 1935, 1959, notàrem que allí, i en pobles circumdants, alguns vacillaven entre això i *artudó*.

DOC. ANT. «terra in territorio Orgellitano, in billare q. dr. *Artedone*» a. 902; «in com. Urgellitano, in termino *Artedone*» a. 929 (*Urgellia* II, 51.5, 92.3); «Guitart de *Artedono*» 1058 (*BABL* VI, 384); «de or. in Serra de *Artedono*; de mer. --- Serra de Petrafitia super castrum Aguda» a. 1103 (*Urgellia* III, 283.23); *Arcedo* [lleg. *Art-*] 1359 (*CoDoACA* XII, 55); «Johan d'*Artedó*» SdUrg. 1385 (*Hom. Rubió i Lluch* II, 466); *Artedó* 1562 (*BABL* XVI, 57). Igual escriví el savi Pere Pujol el nom d'aquest poble en el mapa que acompanya el seu treball sobre els noms de l'Acte C. SdUrg. 839, però aquest poble no figura entre les parròquies mencionades en aquest Acte.

En dates posteriors el nom d'aquest poble, convertit en cogn., apareix amb vocalisme assimilat: «Lluch *Ortodo*» hab. d'Organyà 1518, *Spill de Cbò*. 27v<sup>o</sup>; «a la Seu --- Andrea *Hortodo*» a. 1556 (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 77). *Ortadó* cogn. a Alàs 1820-40.<sup>1</sup>

ETIM. Certament pre-romana. Descarto la idea que pugui venir de HORTUS (DE) OTONE, del conegut NP germànic; entre altres raons com a desmentida per la A- unànime de les set mencions medievals i fins al S. XVI. Es pot vacillar entre el cèltic i l'ibero-basc ARTO-DUNUM, amb les seves variants secundàries *Artadunum* i *Artedunum*, figura en fonts de l'alta E. Mj. o imperials, Holder I, s. v. Analitzable com 'fort de l'ós' (indoeur. ARCTO- 'ós'); d'ací *Arthum* poble del dept. Loire (possiblement també *Arthel* de la Nièvre?).

Però com que els NLL cèltics són molt rars (quasi inoïts) a totes les valls del Segre, m'inclino per l'ibero-basc *artedun* format amb el mot pan-basc *arte* 'alzina', amb el sentit de 'alzinós, poblat d'alzines' (*artedun* Azkue); format amb el sufix *-dun* ben conegut en basc. Encara que el resultat més normal d'una -D- intervocàlica abans de l'accent, sigui l'esvaïment d'aquesta consonant, una excepció és concebible en aquesta alta i conservadora vall pirinenca, on la romanització total pogué ser tardana. Altrament és possible que la base pre-romana exacta fos ARTETUN (sembla que el mateix Azkue en el seu article ho admet com a variant arcaica); i, si més no, es podria explicar per suma amb el sufix col·lectiu -ETU/-ETA, que consta com a basc, o vasconitzat des d'antic.

<sup>1</sup> El savi legista i eminent pròcer catalanista republicà Amadeu Hurtado (1874-1944), amic i defensor

<sup>10</sup> *Artedo, Artell(s), V. Artana* (2) i (3).

*Font d'Arte(r)*, veg. *DECat* I, 364b22. Terrado precisa que és *Font de l'arté* al peu del poble de Berganui, i pda. dels *artés*, a la Serra, dins el terme del mateix poble. Sembla que n'hi ha variants mossàrabs: *Artaix* a Villar del Arzobispo (xxx, 78.16), probablement del plural mossàr. *artai(r)s* (cf. *Patroix, Barraix, Beniarrupaix*), i *Mas de Artero* a Onda (xxix, 154.21).

## ARTÉS

Vila important de la comarca de Bages.

PRON. POP. *artés* a Sallent etc. (1920); i a Artés mateix (1955); gentilici *artazénys* a tots dos llocs; *artés* a Santpedor i a Puig-reig (1931).

DOC. ANT. «vallem que dicitur *Artesse*» any 889 (Udina, *Arch. Cond. Ss. IX-X*, p. 114; i *Marca Hi.* 819); «vallem q. dr. d'*Artes*» 888-9 (Ripoll i Vilamajor LVI, 7); 915: «fines de *Artes* in lo. q. v. Balcerubio»; 955: *Artesse*, 963 i 972 id. (*Dipl. Cat. Vic.* §§ 64, 285, 963, 972); *Artes* 978 (Mas, *N. H. Bi. Bna.* XII, 268); 1228 (*BABL* VIII, 146); «eccl. Castri Novi d'*Artes*» 1331 (*Misc. Griera* I, 378); «castell d'*Artes*» 1359 (*CoDoACA* XII, 53). Ja manquen d'autoritat, com a tardanes, les grafies analògiques en -ers, que registra Ripoll per a 1243 i princ. del S. XIII (I, 3; IV, 3); «eccl. d'*Artes*» a. 1332 (*Mi. Griera* I, 382).

ETIM. Pre-romana: bastarà el que ja deixo explicat a l'article *Artana*.

<sup>40</sup> És possible que hi hagi comunitat, almenys en el radical, o potser encara més, amb uns NLL gascons: *Arthez*, cap de c<sup>o</sup> a l'O de Pau i ja no lluny de la ciutat d'Ortés; documentada com *Artes* any 1220, *Artesium* 1305, *Arthe(e)s* 1345 i 1385. Homònims *Arthez* en el c<sup>o</sup> de Nay; un altre (*Arthez d'Armagnac*) a l'E. de les Landes (c<sup>o</sup> Vilanova de Marsan); i un *Arthès* llgd. en el c<sup>o</sup> d'Albi. Si hi ha o no relació etimològica amb el nom de la ciutat d'Ortés (fr. *Orthez*), cal deixar-ho en suspens, car no es veu l'explicació de la singular alterança *Ar-/Or-*. El que veig segur és que hem de rebutjar l'etim. cèlt. ARE-TĒGĪAS 'prop de les cabanes' (que suggereix Gröhler), car el resultat fonètic hauria de ser *Artjejes*, reductible, en part d'ells, a \**Artizes* o \**Artjezes* o màxim a \**Arties*, però no pas *Artés*.

## ARTESA

1) *Artesa de Segre*, de cabdal importància, a l'esq. del riu, entre Ponts i Balaguer.